Op weg naar een Regionaal Programma Energiesysteem Regio Foodvalley

Energie als randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de regio

Regio Foodvalley groeit en verduurzaamt. Richting 2040 komen er circa 45.000 woningen en 40.000 banen bij. Tegelijkertijd verduurzamen woningen en bedrijven en schakelt de mobiliteit steeds verder over op elektriciteit. Daarmee groeit de vraag naar duurzame energie, met name elektriciteit. Beschikbare, betaalbare en duurzame energie is een belangrijke randvoorwaarde om in onze regio te wonen, werken en ondernemen en toe te werken naar klimaatneutraliteit in 2050.

Tegelijkertijd staat het energiesysteem onder druk. De vraag naar elektriciteit groeit sneller dan het elektriciteitsnet kan worden uitgebreid. Door netcongestie kunnen nieuwe woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen niet altijd direct worden aangesloten. Ook het terugleveren van duurzaam opgewekte elektriciteit is op sommige momenten niet mogelijk.

Dit vraagt om een andere manier van omgaan met energie. Energie wordt steeds meer een randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkeling. Bij keuzes over wonen, werken en mobiliteit moeten we daarom ook kijken naar de beschikbare en geplande energie-infrastructuur.

Het Regionaal Programma Energiesysteem (RPE) vertaalt het Energieperspectief Regio Foodvalley 2040 naar concrete doelen, maatregelen en samenwerking. Het Energieperspectief Regio Foodvalley 2040 bepaalt de regionale koers en het beleidskader waarbinnen het RPE wordt uitgevoerd. Dit RPE is een regionale uitvoeringsagenda en zal vertaald worden door gemeenten, provincies en waterschap in een thematisch programma onder de Omgevingswet of waterbeheerprogramma. Het RPE richt zich op de periode 2027–2031 en geeft een doorkijk naar 2040 en 2050.

Het RPE draagt bij aan de programmalijn Verantwoord Groeien uit de Strategische Agenda Regio Foodvalley 2026-2030. Het energiesysteem is een belangrijke randvoorwaarde voor de ontwikkeling van wonen, werken, mobiliteit en leefomgeving. Daarnaast houden we vast aan het RES 1.0 doel in het RPE en sluit we aan op de nationale en provinciale beleidskaders en programma's energie.[1]

Van netcongestie naar een nieuw energiesysteem

De energietransitie gaat verder dan het verduurzamen van energiebronnen. Ook de manier waarop het energiesysteem is georganiseerd verandert fundamenteel. We ontwikkelen het energiesysteem van een voornamelijk centraal georganiseerd systeem naar een meer decentraal energiesysteem. Energie wordt steeds vaker lokaal opgewekt, gebruikt, opgeslagen en gedeeld. Het gaat daarbij niet alleen om elektriciteit, maar ook om warmte, duurzame gassen, opslag en flexibiliteit.

In het decentrale energiesysteem is het belangrijk om de lokale vraag, aanbod en energie-infrastructuur goed op elkaar aan te sluiten: op de juiste plek en op het juiste moment. Hiermee wordt voorkomen dat er grote pieken zijn op bijvoorbeeld het elektriciteitsnet en dat er netcongestie optreedt. Energiebesparing, duurzame opwek, warmte, opslag, flexibiliteit en infrastructuur versterken elkaar. Alleen door alle onderdelen in dit systeem in samenhang te ontwikkelen kunnen we ruimte blijven bieden aan wonen, werken, mobiliteit en economische ontwikkeling.

De regio blijft daarbij onderdeel van een groter provinciaal en landelijk energiesysteem. Ook in 2040 blijft een groot deel van de energie van buiten de regio komen. Daarom richten we ons niet op volledige energiezelfvoorziening, maar op een robuust, duurzaam en rechtvaardig energiesysteem, met minder afhankelijkheid en een betere balans tussen vraag, aanbod en infrastructuur.

---

[1] Nationaal Plan Energiesysteem (NPE); Programma Energiehoofdstructuur (PEH); provinciale omgevingsvisies van Utrecht en Gelderland; Beleidskader Energiesysteem Gelderland; Gelders Programma Energiesysteem; Energievisie Provincie Utrecht 2024-2050; het provinciale Beleidsprogramma Energietransitie Utrecht.

Een energieladder: eerst besparen en slimmer benutten

Om de schaarse energie-infrastructuur zo goed mogelijk te benutten, werken we met een energieladder.

- We beginnen met **energiebesparing.** Energie die we niet gebruiken, hoeft ook niet te worden opgewekt, opgeslagen of getransporteerd.
- Daarna zetten we in op **duurzame energiebronnen**. We ontwikkelen lokale en regionale bronnen voor elektriciteit en warmte.
- Vervolgens kijken we hoe we energie **slimmer kunnen gebruiken**. We stemmen vraag en aanbod beter op elkaar af, gebruiken energie op momenten dat de capaciteit op het net beschikbaar is en zetten opslag en flexibiliteit in.
- Ook **uitbreiding van de energie-infrastructuur** blijft noodzakelijk. We werken daarbij samen met de netbeheerders aan de uitbreiding van het netwerk. Tegelijkertijd voorkomen we waar mogelijk dat nieuwe ontwikkelingen onnodig extra druk op het net veroorzaken.

Van regionale koers naar vijf impactmakers

Het RPE richt zich op een beperkt aantal impactmakers. Dit zijn regionale opgaven waarbij (regionale) samenwerking de grootste maatschappelijke meerwaarde oplevert. Per impactmaker maken we afspraken over resultaten en maatregelen en werken deze uit met een gebiedsgerichte aanpak. Zie ook figuur 1 – het programma in één oogopslag.

1. **Duurzame gebouwde omgeving en warmtevoorziening**
   We verminderen de energievraag, verduurzamen woningen en maatschappelijke gebouwen en borgen de ontwerpprincipes voor netbewuste verduurzaming in beleid. Ook maken we uiterlijk in 2030 regionale samenwerkingsafspraken en stellen ontwikkeltrajecten vast voor geothermie, aquathermie, RWZI-warmte, opslag en warmtenetten.
2. **Duurzame (MKB) bedrijven en agrariërs**
   We ondersteunen het midden- en kleinbedrijf en agrariërs bij het verduurzamen van hun energievoorziening. We stimuleren bedrijven om kansen te benutten voor lokale energieproductie en werken onder andere aan mogelijkheden voor biogas, kleine windturbines en samenwerking op bedrijventerreinen.
3. **Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen: netbewust wonen, werken en verplaatsen (mobiliteit)**
   We nemen energie vroeg mee in nieuwe ontwikkelingen. Vanaf 2028 worden alle nieuwe woningbouwlocaties en bijbehorende laadpalen netbewust ontwikkeld (aanpassing Bouwbesluit Leefomgeving). Ook willen we sturen op nieuwe netbewuste bedrijventerreinen en (logistieke) laadinfrastructuur. Op deze manier wordt de (ruimtelijke) ontwikkeling en de beschikbare en geplande energie infrastructuur op elkaar afgestemd.
4. **Nieuw duurzaam aanbod**
   Gemeenten, provincie en waterschappen realiseren gezamenlijk minimaal 0,75 TWh grootschalige hernieuwbare elektriciteit in 2030 (of zo snel mogelijk daarna), met inzet op zon, wind en andere bronnen. Daarnaast maken we regionale afspraken over de opgave na 2030, afspraken over de gerichte inzet van groen gas en waterstof en zijn ontwikkelprojecten gestart voor kansrijke toepassingen (uiterlijk in 2030).
5. **Nieuwe opslag, flexibiliteit en systeembalans**
   Gemeenten en provincies in de regio vergroten flexibiliteit en opslag (elektriciteit, warmte en waterstof) op strategische plekken in het energiesysteem. Ook stimuleren we gedragsverandering bij inwoners en bedrijven om hun stroomverbruik aan te passen aan het aanbod van energie of de capaciteit van het elektriciteitsnet.

In het programma werken we aan een gezamenlijk afwegingskader waarin betaalbare woonlasten, lokaal eigenaarschap, energiegemeenschappen en participatie structureel zijn geborgd bij lokale en regionale energieprojecten.

Wat betekent dit voor gemeenten en de gemeenteraad (en provincies en waterschap)?

Het RPE is een gezamenlijke regionale uitvoeringsagenda. De acht gemeenten, twee provincies en waterschap blijven verantwoordelijk voor hun eigen lokale keuzes en uitvoering. Het RPE heeft geen directe juridische werking. Elke partij vertaalt de regionale keuzes naar lokale omgevingsprogramma's of waterbeheerprogramma.

De regionale samenwerking helpt gemeenten, provincies en waterschap om vraagstukken die de gemeentegrens overstijgen gezamenlijk op te pakken. Het gaat bijvoorbeeld om energie-infrastructuur, warmtebronnen, opslag en duurzame opwek. Het energiesysteem stopt immers niet bij de gemeentegrens. Keuzes in de ene gemeente kunnen gevolgen hebben voor andere gemeenten.

Voor gemeenten, provincies en waterschap betekent dit dat energie steeds vaker onderdeel wordt van bredere keuzes over ruimtelijke ontwikkelingen. Zij wegen daarbij energie mee met wonen, mobiliteit, economie, natuur en leefomgeving.

Het college, gedeputeerde staten of dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van het RPE binnen de kaders van Energieperspectief Regio Foodvalley 2040. Zij monitoren de voortgang en informeren de raad, provinciale staten of algemeen bestuur hierover, die aan zet blijven bij de (overkoepelende) strategische keuzes uit het Energieperspectief Regio Foodvalley 2040 en de lokale doorwerking daarvan.

De belangrijkste vragen die we willen beantwoorden in dit programma zijn:

- Waar kunnen we groeien binnen de mogelijkheden van het energiesysteem?
- Hoe zorgen we dat nieuwe ontwikkelingen netbewust worden gerealiseerd?
- Hoeveel energie willen en kunnen we zelf opwekken in de regio?
- Hoeveel ruimte en op welke plekken geven we duurzame opwek, opslag en infrastructuur?
- Hoe houden we de energietransitie betaalbaar en rechtvaardig?
- Welke keuzes maken we zelf en waar hebben we elkaar als regio nodig?

Samen werken aan een energiesysteem dat de regio laat groeien

De energietransitie stopt niet bij de gemeentegrens. Daarom werken de acht gemeenten samen met de provincies Gelderland en Utrecht, Waterschap Vallei en Veluwe, netbeheerders en maatschappelijke partners. De regio organisatie brengt deze inzet samen, maakt afspraken over concrete maatregelen en monitort de voortgang.

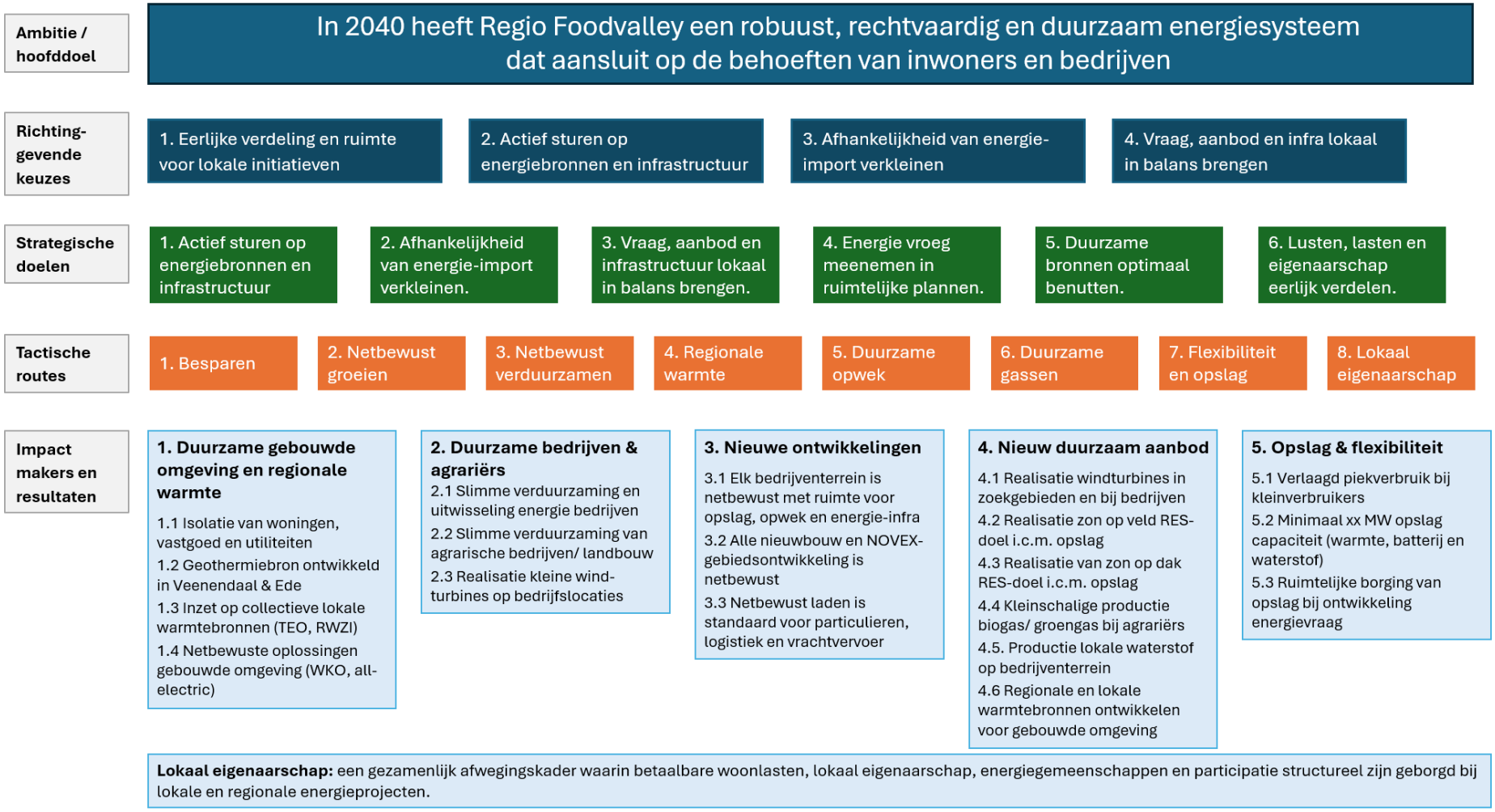
Vervolgstappen

Het RPE wordt de komende periode verder onderbouwd met data en informatie. Hiervoor voeren we een ETM-studie (Energie Transitie Model) uit. Deze brengt de ontwikkeling van de vraag en aanbod van energie in beeld en geeft inzicht in wat nodig is om richting 2040 en 2050 toe te werken naar het gewenste energiesysteem en klimaatneutraliteit in 2050. De uitkomsten gebruiken we om de keuzes, doelen en maatregelen in het RPE verder te onderbouwen.

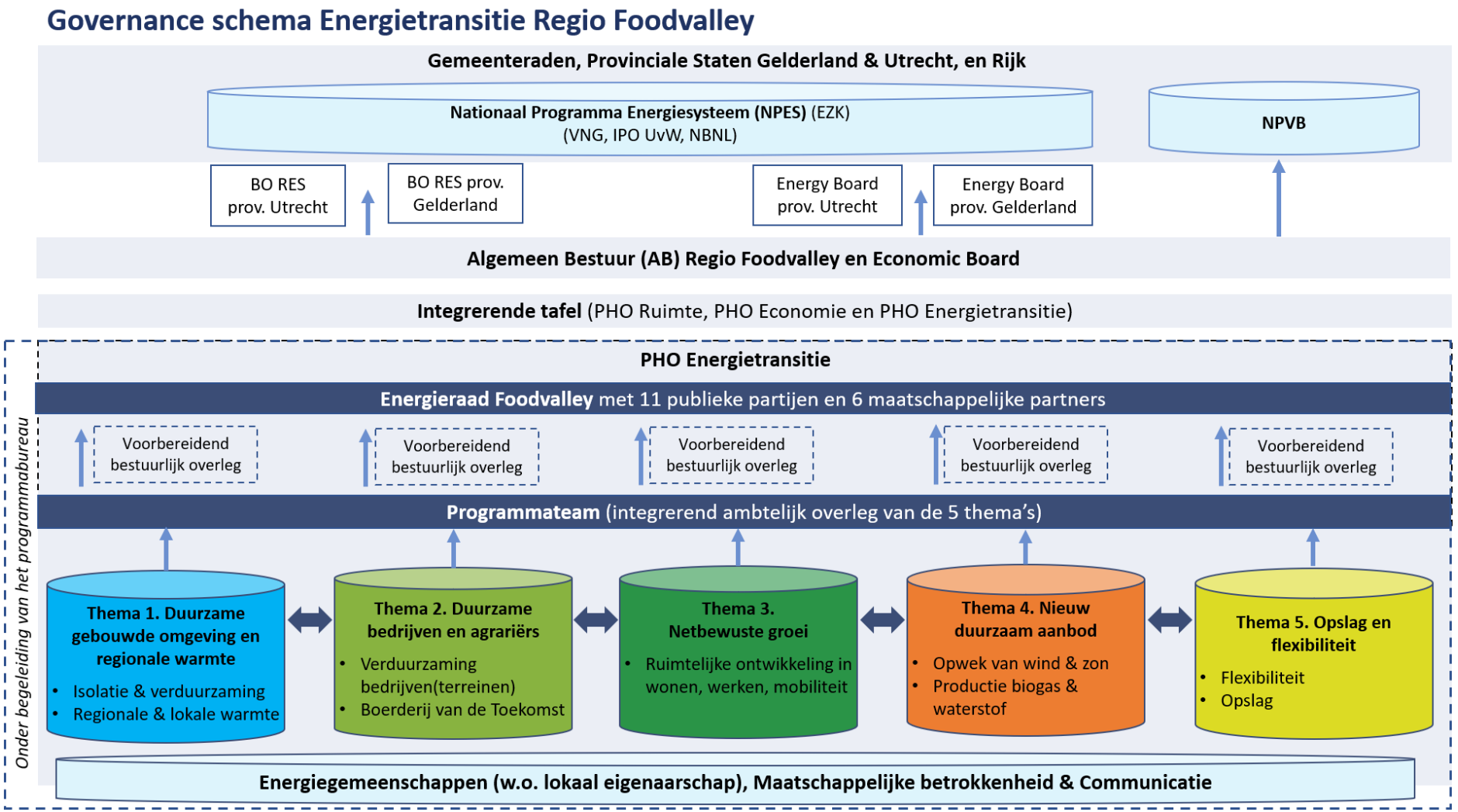
In het RPE werken we uit waarom een regionaal programma nodig is, waar de regio staat, welke doelen we stellen richting 2040 en 2050, op welke impactmakers we sturen en welke maatregelen daarbij horen. Ook beschrijven we de uitvoering, monitoring, bijsturing en rollen van de betrokken partners.

De volgende versie bespreken we naar verwachting in Q4 2026 op de Regiodag met bestuurders en raadsleden. Daarna wordt het RPE verder aangescherpt. Het RPE wordt vastgesteld nadat het REP is vastgesteld, naar verwachting in Q2 2027.

Het programma in één oogopslag

Figuur 1: Doelen en resultaten voor het Regionaal Programma Energiesysteem Regio Foodvalley (2027 – 2031)

Figuur 2 - Opbouw van de governance van het RPE: elk thema kent één trekker vanuit één van de gemeenten, zowel bestuurlijk als ambtelijk. De ambtelijke trekkers sturen op de uitvoering en voortgang binnen hun thema en bespreken de voortgang met de programmamanager en bestuurlijk trekker in het voorbereidend bestuurlijk overleg. In de Energieraad lichten de bestuurlijke thematrekkers de voortgang toe en bespreken de benodigde acties.